

Questa contribuziun reconstruescha il svilup istoric da la claustra Santa Maria Presentata a Poschiavo ed emprova da preschentar l'istorgia da las dunnas che han vivì là dapi la fundaziun fin al temp dad oz. En il center stattan ils dus davos tschientaners, pia la perioda, durant la quala la communitad claustrala ha surmuntà ina fasa da declin per pudair far part d'ina renaschientscha e surpigliar ina nova rolla a l'intern da la societad. Sin fundament d'ina gronda quantitat da funtaunas scrittas ed oralas che fan la punt a la litteratura specifica existenta, skizzescha la contribuziun in profil istoric e confrunta la percepziun da questa istorgia cun las perditgas da las soras dad oz: mintga di legian las mungias las vitas da las soras defunctas e creeschun uschia ina punt a travers il temp. I sa tracta da trais tschientaners d'istorgia; ina lunga perioda caracterisada per gronda part dal silenzi, damai che la vusch da las mungias vegn moderada dals sacerdots e dals mess episcopals per bunamain dus tschientaners. Pir a partir da la segunda mesadad dal 19avel tschientaner procura l'interacziun tranter la cuminanza religiosa e la societad civila – u anc pli savens cun las autoritads politicas ed ecclesiasticas dominadas dad umens – per perditgas scrittas che permettun da leger questa relaziun cun dapli perspicacità.

La data uffiziala da la fundaziun da l'instituziun è ils 18 da november 1629. Quel di sa reuneschan 16 dunnas en ina «Casa di Sant'Orsola». I sa tracta per gronda part da persunas da las classas socialas bassas, tranter las qualas sa chattan vaivas e mattas senza famiglia che han sentì ina vocaziun spontana a chasa. La ceremonia religiosa en la baselgia da San Vittore è l'emprim act public en l'istorgia locala che preschenta las dunnas en la rolla principala. Decisiva per la fundaziun da l'institut è, durant il temp da la Cuntrareformaziun, la voluntad da la baselgia catolica da disciplinar la vita dals cartents ed en quest cas surtut la vita da las dunnas cartentas – in element d'impurtanza speziala en ina val, nua che catolics e protestants vivan ensemen. L'urden religios ha in cler mandat social, ma la situaziun finanziaria è stretga e difficulescha la lavur. L'onn 1684 mida la Casa di Sant'Orsola num e surpiglia las reglas da Sontg Augustin, in urden cun in aut prestige. La dota che vegn introducida sco premissa per entrar en la claustra para d'avair l'effect d'ina guillotina sociala: las soras na vegnan betg pli da las vals, mabain da las famiglias pli bainstantas da la Vuclina. L'introducziun da la clausura porta en pli ina clera separaziun en la vita dal vitg. I sa tracta d'ina midada che pertutga en la medema perioda era las autras claustras da la diocesa da Como, sco p.ex. Morbegno. Durant questa fasa prosperescha l'instituziun grazia a ritgs possess che pon vegnir acquistads en Vuclina ed ina perditga locala numna las mungias schizunt «princessas», malgrà che mirs auts las zuppan dal vitg. La perioda napoleonica munta dentant ina cesura: las claustras da dunnas da Morbegno e Como, lieus da referiment impurtants per l'instituziun puschlavina, vegnan serradas. Lur bains vegnan con-

fiscads sco quels dals suverans. Senza ils agens stgaziis surviva la claustra Santa Maria Presentata a Poschiavo, perquai ch'ella sa chatta oramai sin territori helvetic. Ma cun la separaziun politica da las terras subditas dals Grischuns l'onn 1797 na vegnan las soras dal sid betg mo alienadas da la vita dal mintgadi en las vals, ma daventan era estras sin il palpiri.

Sco ierta da la Revoluziun survegn mintga claustra grischuna il 1802 in administratur da la Regenza. Tut segund n'è il «balivo» (avugà ecclesiastic) gnanc catolic. Era durant la Restauraziun na ceda betg la pressiu sin l'instituziun. En il 19avel tschientaner vegn il convent sfurzà da giustifitgar sia existenza; la nova Svizra fa pass a pass experientschas cun in'otra revoluziun: quella liberala. Novas valurs che vegnan propagadas d'ina elita dad umens era al nivel local, midan la percepziun dals fatgs publics e furman ina nova basa per il svilup economic ed ils dretgs civils. Consequenzas da quest moviment èn la nova Constituziun chantunala dal 1854 e la lescha davart las claustras dal 1862 che rinforzan la controlla sur las instituziuns religiusas ed indebleschan anc pli fitg la tradiziun d'indipendenza e da distatgament dal mintgadi simpel da la val. La cuminanza claustrala persequitescha ils eveniments cun gronda preoccupaziun e senta lur consequenzas: pervi da la pressiu politica e la restricziun d'admissiun a la claustra datti adina damain vocaziuns.

Ma ussa cumenzan las mungias a reagir, uss aud'ins lur vusch per l'emprima giada, era sche tschertas mesiras n'han betg immediat success. Ils 18 da zercladur 1855 decida il chapitel da la claustra numnadamain da «s'unir a l'institut da las figlias da la misericordia», in urden fitg giuven che vegn approvà dal papa il 1828. Il model proponì da la fundatura Maddalena di Canossa (1774–1835) da Verona sumeglia fitg l'ideal original da las ursulinas: tgira dals malsauns ed educaziun da las mattas. Las figlias da la misericordia represchentan ina da pliras instituziuns ecclesiasticas ch'èn involvidas en il process da reorientaziun spirituala da la baselgia catolica. Era a Poschiavo vul ins s'opponer a la critica che las mungias «na fetschian pauc u nagut dal bun per la societad ed attirian eglidas nauschas pervi da lur vita contemplativa», co che la superiura Giuseppina de Campi ha exprimì. Per quest motiv vul ins agir e surpiglia incaricas d'util public. Las consultaziuns interessan il nunzi apostolic a Lucerna e cuntanschan il Vatican; ma papa Pio IX n'entra betg en chausa. La midada fiss memia radicala e muntass surtut la fin d'ina gronda tradiziun monastica. Grazia al relasch da la clausura pon las mungias dentant surpigliar incaricas educativas; ins dat suenter a la pressiu politica e las mattas dal vitg pon vegnir instruidas ordaifer ils mirs da la claustra, era sche las mungias n'han nagina scolaziun da magistras specifica.

Pir al cumenzament dal 20avel tschientaner po la claustra schliar ils conflicts cun il mund extern. Ina soluziun per garantir la survivenza è necessaria pli che mai, era perquai ch'il conflict tranter modernitad e fiduzia a la tradiziun, l'uschenumnà «Kulturkampf», buglia da l'otra vart dals mirs da la claustra. Per pudair exister vinavant sto la cuminanza pia sa midar: a l'entschatta è concentrà tut sin la vita a l'intern dals mirs, suenter la midada cumenzan las mungias a bandunar mintga di lur

dachasa per tgirar glied malsauna u dar scola. En accord cun in nov spiert che cumpiglia l'entira diocesa da Cuir, chala la claustra puschlavina da reagir sin las pretensiuns externas e cumenza a planisar cun quità sia incumbensa sut las novas cundiziuns socialas e politicas. Cun las novas constituziuns, en vigur dapi il 1926, daventa la cuminanza claustrala ina congregaziun dal dretg diocesan, ils vuts e la clausura spareschan. La persuna-clav, la directura da la nova via e l'emprima superiura che porta il titel «mamma generala» è sora Agnese Fasani (1877-1952). Ella vegn elegida sco superiura il 1919 en la vegliadetgna da 42 onns ed è l'emprima che scriva directamain a las autoritads; ella negoziescha cun ils interprendiders e la publicitad. Sut sia direziun pon las soras occupar differents champs ch'èn sa furmads tras il svilup da la societad e giugar per l'emprima giada ina rolla activa en la vita da la Val Puschlav. Cun l'elecziun da sora Agnese Fasani crescha era puspè il dumber da las entradas en claustra: ils onns sessanta ha la cuminanza passa 60 soras e la construcziun d'ina nova claustra a l'ur dal «Borgo» daventa necessaria. La campagna per conquistar la societad na passa betg senza conflicts; surtut ils protestants considereschan l'emprim cun ina tscherta sceptica la gronda preschientscha da las soras en las structuradas socialas, entant ch'ils catolics vesan las activitads da las soras sco complettaziun moralada da las curas e da l'educaziun.

Dapi il 1929 mainan las soras l'ospital da la val, las scolinas e dapi il 1984 anc ina chasa d'attempads; en la scola catolica èn ellas preschentas sin tut ils stgalims, quai grazia ad ina particularitad locala che dura fin l'entschatta dals onns settanta. Cun quest engaschament en plirs champs è la claustra per decennis la pli impurtanta emploiadra suenter la Viafier retica e las ovras electricas.

Suenter la Segunda Guerra mundiala ed ils emprims success en la val cumenza l'expansiun: a Soazza, ma era a Grono vegnan fundadas chasas da reconvalescenza en chasas privatas regaladas aposta per quest intent; a Mesocco avran las soras in ambulatori. L'onn 1957 vegn vitiers ina chasa a Bellinzona ed in pau pli tard anc ina a Locarno: l'engaschament surpassa uschia ils cunfins dal chantun e da la diocesa. Il pass en il Tessin ha da far d'ina vart cun la lingua cuminaivla e da l'autra vart cun la differenza dad auters urdens da dunnas en la regiun che tgiran per gronda part la vita contemplativa. Era a Cuir èn las soras preschentas grazia a la disponibilitad dal personal, ed al cumenzament dals onns otganta surmuntan ellas sco davos pass ils cunfins dal pajais e l'ocean per fundar ina missiun en Columbia.

Ils svilups recents che vegnan concretisads a l'intern da la cuminanza annunzian in'ulteriura fasa da transiziun. La gronda part da las incumbensas socialas ch'èn stadas en ils mauns da las soras durant il 20avel tschientaner vegnan surpigliadas cuntinuadamain da las instituziuns publicas: cun unifitgar las scolas confessionalas va l'engaschament didactic a fin, l'ospital vegn suttamess a las vischnancas, il medem vala per las chasas d'attempads e da cura ordaifer la val. Il motiv principal è la regressiun dramatica da las vocaziuns. Las bieras da las 18 mungias

èn oramai en pensiun e la cuminanza da dunnas sto puspè ina giada reponderar sia rolla.

Tenor las protagonistas dad oz ha la cuminanza marginalisà varsaquants aspects da la vocaziun claustrala durant quest temp hectic. Senza dubi han ils exercizis spirituals adina fatg part da la vita da mintgadi, ma per decennis n'è la reflexiun davart la cardientscha betg stada uschè impurtanta sco l'agid al conuman. Ils davos onns han las soras empruvà cun sustegn da las instituziuns religiusas talianas da puspè metter en il center il studi da la cardientscha. Ed ussa repondereschan ellas schizunt la valur da la clausura, pia lur vaira tradiziun, sco instrument da contemplaziun.

L'instituziun è vegnida fundada en il 17avel tschientaner sco reuniun da dunnas che vuleva gidar il proxim; en ina segunda fasa è vegnidas ruttas las punts cun la societad a favur d'ina contemplaziun pli perfetga; en il 20avel tschientaner e cun agid da las forzas da la cuminanza han las soras rescuvrì e perfecziunà lur missiun originala. Ussa paran ellas da vulair far il medem e vegnan danovamain enavos a la tradiziun da la claustra.